

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 18 mars 1929 kl. 3 e. m.

*Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5,
i anledning av väckt motion, II: 98, om viss ändring i
övergångsbestämmelserna till kungörelsen angående boställs-
ordning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor.*

I en inom andra kammaren väckt och till andra kammarens första tillfälliga utskott för förberedande handläggning hänvisad motion, nr 98, har herr Persson i Trången hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att andra stycket i övergångsbestämmelsen vid § 2 i kungörelsen den 18 september 1918 angående boställsordning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor erhåller följande lydelse:

Om tjänstebostad vid ingången av år 1919 saknar egen ingång, må därvid bero utan hinder av bestämmelserna i mom. 2 och 3 av denna §, dock ej längre än till dess en grundligare om- eller nybyggnad av skolhuset företages.

Beträffande motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Andra stycket i övergångsbestämmelserna vid § 2 i kungörelsen den 18 september 1918 angående boställsordning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor har följande lydelse: »Om tjänstebostad vid ingången av år 1919 saknar egen ingång, må därvid bero utan hinder av bestämmelserna i mom. 2 och 3 av denna §, dock ej längre än till utgången av år 1928».

*Bestämmelser
i ämnet.*

De bestämmelser i § 2 mom. 2 och 3 i nämnda kungörelse, till vilka ifrågavarande övergångsbestämmelse sluter sig, lyda sålunda:

»Mom. 2. — — — skolande bostaden vara väl avskild från skollokalen och dess ingång skild från ingången till skollokalen.

Mom. 3. Äro flera tjänstebostäder inrymda i samma hus, böra de vara väl avskilda från varandra och, där förhållandena sådant medgiva, försedda med var sin ingång.»

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionen av skolöverstyrelsen ävensom lämnat centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärarförening och svenska landskommunernas förbund tillfälle att till utskottet inkomma med yttranden.

Yttranden.

Det av skolöverstyrelsen avgivna yttrandet är såsom bilaga fogat vid detta utlåtande; och tillåter sig utskottet här att hänvisa till detsamma.

I fråga om det huvudsakliga innehållet i de av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening och svenska landskommunernas förbund avgivna yttrandena vill utskottet lämna följande redogörelse:

Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening framhåller till en början, att, innan kungörelsen den 18 september 1918 angående boställsordning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor utfärdats, frågan om folk- och småskollärares tjänstebostäder varit föremål för en synnerligen omsorgsfull utredning.

Motionären syntes ej heller ha något att erinra emot här ifrågavarande föreskrift i boställsordningen i och för sig. Centralstyrelsen ville ingalunda förneka, att skäl till kortare uppskov med fullgörande av ifrågavarande byggnadsskyldighet på åtskilliga håll kunde förebringas, men centralstyrelsen hävdade, att detta förhållande icke motiverade ett generellt medgivande om ytterligare uppskov med ordnandet av denna angelägenhet. Där i enskilda fall förhållandena påkallade sådant uppskov, funnes alltså möjlig het att hos Kungl. Maj:t ansöka därom.

Då sålunda, framhåller centralstyrelsen slutligen, möjlighet förefunnes att i enskilt fall erhålla uppskov med anordnandet av egen ingång till lärares tjänstebostad, funne centralstyrelsen uppenbart, att några bärande skäl icke föreläge för en så betydelsefull ändring av boställsordningen, som motionärens hemställan innebure, varför centralstyrelsen ansåge sig böra avstyrka bifall till förevarande motion.

Svenska landskommunernas förbund har framhållit, att boställsordningen onekligen ställde stora fordringar på kommunerna; kostnaderna för bostäder åt lärarpersonalen bleve i allmänhet högre än för själva undervisningslokalerna.

Ett bifall till motionen skulle onekligen innebära ett tillmötesgående av de krav på en sparsam hushållning med kommunala medel, som ofta komme till uttryck från statsmakternas sida, och skulle alltså sammanfalla med de i allmänhet hårt skattetyngda kommunernas egna intressen. Den mjukare tillämpning av boställsordningens föreskrifter, som motionären ifrågasatt, skulle även ur rent psykologisk synpunkt säkert vara till fördel. Det motstånd, som här och var förspordes mot folkskolans utveckling, torde onekligen stärkas genom en sådan tillämpning av boställsordningen, att nödig anpassning till de ekonomiska förhållandena icke möjliggjordes.

Lärarnas krav på ändamålsenliga bostäder vore ett krav, som vore begrip- ligt, men givetvis finge icke detta drivas så långt, att dess tillmötesgående åsamkade kommunerna oproportionerligt höga kostnader för sådana detaljer som anordnande i äldre byggnader av särskild ingång till bostaden utan att detta företoges i sammanhang med en mera omfattande reparation eller ombyggnad.

Utskottet. På grund av tidsbegränsningen i ovan nämnda övergångsbestämmelse har densamma numera icke längre någon giltighet. Vid sådant förhållande kan utskottet redan av formella skäl icke biträda motionärens förslag.

Vad så här efter själva sakfrågan angår får utskottet till en början framhålla, att förmånen av egen ingång till tjänstebostad genom boställs-

ordningen för lärarpersonalen vid folk- och småskolor tillförsäkrats dessa lärargrupper och att således frågan om ändring av därutinnan gällande bestämmelser måste ses även ur vederbörande lärares synpunkt och icke blott ur skoldistriktens.

Å andra sidan kan utskottet icke bortse ifrån, att det för många skoldistrikt varit och fortfarande kan vara av betydelse, att de tillsvidare befrias från skyldigheten att ställa sig boställsordningens i förevarande hänseende givna bestämmelser till efterrättelse. Skolöverstyrelsen har sålunda meddelat, att från juli månad år 1927 till innevarande tid omkring 500 skoldistrikt från skilda delar av landet sökt Kungl. Maj:ts medgivande av anstånd på längre eller kortare tid med beredande av särskild ingång till lärares tjänstebostäder ävensom att dessa ansökningar berört omkring 1,000 tjänstebostäder. Kungl. Maj:t har också, i den mån så begärts och funnits motiverat, medgivit dylikt anstånd, i vissa fall intill fem år. I likhet med skolöverstyrelsen finner sig utskottet kunna vara förvissat om att sådana skoldistrikt, som vid utgången av nu medgivet anstånd visa sig vara i verkligt behov av ytterligare uppskov, skola efter ansökning kunna erhålla dylikt. Något behov av sådan ändring av boställsordningen, som i motionen åsyftas, torde således för vinnande av motionens egentliga syftemål icke vara för handen.

I anslutning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II:98, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 mars 1929.

På utskottets vägnar:

GUST. MOSESSON.

Närvarande vid ärendets slutbehandling i utskottet: herrar *Mosesson, Ljung, Mogård, Persson* i Grytterud, *Mårtensson, Weijne, Lundström, Bergström* i Hälsingborg, *Johansson* i Bro och *Eriksson* i Toftered.

Till riksdagens Andra kammarens första tillfälliga utskott.

Genom nådig remiss den 8 februari 1929 har skolöverstyrelsen anbefallts att till Eder avgiva yttrande rörande en av ledamoten av andra kammaren P. Persson i Trången inom nämnda kammare väckt motion (nr 98) om viss ändring i övergångsbestämmelserna till kungörelsen angående boställsordning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor. I anledning härav får överstyrelsen anföra följande.

Motionären hemställer, att andra stycket i övergångsbestämmelsen vid § 2 i kungörelsen den 18 september 1918 angående boställsordning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor måtte erhålla följande lydelse: »Om tjänstebostad vid ingången av år 1919 saknar egen ingång må därvid bero utan hinder av bestämmelserna i mom. 2 och 3 av denna §, dock ej längre än till dess en grundligare om- eller nybyggnad av skolhuset företages».

Ifrågavarande författningsbestämmelse har för närvarande följande lydelse: »Om tjänstebostad vid ingången av år 1919 saknar egen ingång, må därvid bero utan hinder av bestämmelserna i mom. 2 och 3 av denna §, dock ej längre än till utgången av år 1928».

De bestämmelser i § 2 mom. 2 och 3 i nämnda kungörelse, till vilka ifrågavarande övergångsbestämmelse sluter sig, lyda sålunda:

»Mom. 2. — — — skolande bostaden vara väl avskild från skollokalen och dess ingång skild från ingången till skollokalen.

Mom. 3. Äro flera tjänstebostäder inrymda i samma hus, böra de vara väl avskilda från varandra och, där förhållandena sådant medgiva, försedda med var sin ingång.»

De förmåner, som genom gällande boställsordning tillförsäkras lärarpersonalen vid folk- och småskolor, äro givetvis av synnerligt stor betydelse för denna personal. Detta gäller även och icke minst de bestämmelser i boställsordningen, varom i förevarande motion är fråga, och vilka avse att bereda läraren och hans familj lugn och trevnad inom tjänstebostaden.

Överstyrelsen har under den senaste tiden haft rikliga tillfällen att göra sig förtrogen med här föreliggande spörsmål. Från juli månad år 1927 intill innevarande tid ha omkring 500 skoldistrikt från skilda delar av landet sökt Kungl. Maj:ts medgivande av anstånd på längre eller kortare tid med beredande av särskild ingång till lärares tjänstebostäder. Dessa ansökningar ha berört omkring 1,000 tjänstebostäder. I allmänhet har man sökt anstånd på något eller några få år, mera sällan tills vidare eller på tid överstigande fem år. I enstaka undantagsfall har man sökt befrielse från den ifrågavarande skyldigheten. De skäl, som anföras till stöd för ansökningarna, äro av olika slag, såsom ovisshet om skolans och tjänstebostadens behövlighet för framtiden, planerad eller ifrågasatt utvidgning av skolanläggningen, varigenom även lokalbehov av annan art böra tillgodoses i samband med beredande av den särskilda ingången till tjänstebostaden, uppgjord plan till successivt genomförande under en följd av år av ombyggnader och reparationer av ett flertal skolhus inom distriktet, ekonomiska svårigheter på grund av redan utförda eller förestående byggnadsföretag för till-

godoseende av olika kommunala behov samt byggnadstekniska svårigheter av sådan art, som av motionären antydes i fråga om de så kallade rote-skolhusen i Norrland.

I flertalet fall hava de av ansökningarna berörda tjänsteinnehavarna ställt sig förstående och tillmötesgående gent emot skoldistriktens önsningar om uppskov. Exempel saknas icke heller på att tjänsteinnehavare, som för en jämförelsevis kort återstående tjänstetid velat undgå de med en genomgripande omändring förenade olägenheterna, själva framställt önskemål om sådant uppskov. Å andra sidan hava dock icke få tjänsteinnehavare givit uttryck åt sin önskan att snarast möjligt komma i åtnjutande av den ifrågavarande förmånen.

Av de beskrifningar över bostadsförhållandena, som i yttranden av lärare och folkskollinspektörer bifogas ansökningarna, framgår icke sällan, att beredande av särskild från ingången till skollokalen skild ingång till tjänstebostaden är i synnerlig grad motiverad. Så är framför allt förhållandet, där barnantalet i skolan är stort, där skolans kapprum är trångt, eller där kapprum saknas och den för skolan och tjänsteinnehavaren gemensamma förstugan till trängsel upptages av ytterplagg och skodon. Förutom den oro och störande inverkan, som vållas tjänsteinnehavaren och hans familj, har den bristande isoleringen mellan tjänstebostad och skolans utrymmen till följd, att damm och förskämd luft från skolans förstuga, kapprum och trappor tränga in i bostaden och förorena denna.

I sina yttranden över omnämnda ansökningar om anstånd med beredande av särskild ingång till tjänstebostäder har överstyrelsen för sin del städs tagit den allra största hänsyn till av skoldistriktens anförda synpunkter och önskemål och tillstyrkt anstånd på kortare eller längre tid, i allmänhet varierande mellan ett och fem år. Särskilt har överstyrelsen därvid beaktat vad jämväl motionären fäst huvudsaklig vikt vid, nämligen att bereda skoldistrikt, som stå inför utsikten att vidtaga ny- eller ombyggnad av ett skolhus, tillräcklig tid för inrättande av den särskilda ingången till tjänstebostaden, så att denna angelägenhet skall kunna ordnas i samband med byggnadsföretagets utförande i övrigt. I de fall, då överstyrelsen ansett sig böra hemställa om en något kortare uppskovstid än den av distriktet begärda, har detta haft sin grund antingen däri, att den ifrågavarande omändringen synts jämförelsevis enkel och förenad med ringa kostnad, eller däri att omändringen med hänsyn till tjänsteinnehavarens och skolans behov funnits vara synnerligen angelägen. I detta sammanhang anser sig överstyrelsen också böra framhålla, att skoldistriktet i mycket stor utsträckning visat sig behjärta de önskemål från lärarkårens sida, som i berörda angelägenhet kommit till synes.

Det torde således icke rimligen kunna göras gällande vare sig att här ifrågavarande bestämmelse i boställsordningen är av underordnad betydelse för skolan och lärarkåren eller att tillämpningen av densamma på ett bryskt och oresonligt sätt forcerats. Skoldistriktet hava redan haft på sig tio år för dess realiserande och därunder i många fall försett tjänstebostäderna med särskilda ingångar. I den mån så begärts och funnits motiverat har vidare Kungl. Maj:t medgivit en utsträckt respittid av i vissa fall intill fem år, och man torde därtill kunna vara förvissad om, att sådana skoldistrikt, som vid utgången av nu medgivet anstånd visa sig vara i verkligt behov av ytterligare uppskov, skola efter ansökning kunna erhålla sådant uppskov.

Ett bibehållande av nuvarande bestämmelser, som icke utesluta möjligheten av dispens i fall, där sådan prövas behöfvig, synes nödvändigt, om man över huvud taget vill hava några garantier för att lärare, som bebo äldre till skolhusen förlagda tjänstebostäder någonsin skola komma i åtnjutande av den bostadsförmån, varom här är fråga, medan ett bifall till motionen otvivelaktigt skulle få till följd, att ett stort antal tjänstebostäder för oöverskådlig tid framåt skulle förbliva i avsaknad av en väl behöfvig isolering från de för skolan avsedda ingångar, förstugor och kapprum.

Slutligen anser sig överstyrelsen böra framhålla det, rent formellt sätt, betänkliga i att en övergångsbestämmelse, för vilken giltighetstiden redan är tilländalupen, och vilken således upphört att gälla, skulle ändras, vartill för övrigt kommer, att nämnda bestämmelse redan inom föreskriven tid länt till efterföljd antingen så, att den i densamma föreskrivna särskilda ingången blivit anordnad, eller ock så, att Kungl. Maj:t efter ansökning medgivit förlängd tidsfrist.

På grund av det anförda måste överstyrelsen för sin del anse önskvärt, att motionen icke vinner bifall.

Stockholm den 19 februari 1929.

OTTO HOLMDAHL.

Per Holmén.

A. Mewling.